

GAMBİYA'DA TARIM VE GIDA ÜRETİMİ: POLİTİKALAR, ZORLUKLAR VE İLERİSİ

Gönderilme Tarihi (Received Date) 21.09.2017
Kabul Tarihi (Accepted Date) 14.10.2017

Momodou Lamin JOOF¹

Özet

Küresel olarak tarımsal üretim ve gıda erişimi bu yüzyıl içerisinde keskin bir şekilde artış göstermiştir. Bu artış, tarım ve gıda teknolojisindeki gelişmeye ve uluslararası işbirliği ile kolaylaştırılan uluslararası ticaretteki kesintiye katkıda bulunmuştur. Müşterek sonuçlar açlık ve yoksullukta istikrarlı bir azalış olduğunu göstermekte ve dolayısıyla da gelir ve refahta da artışa işaret etmektedir. Ancak ne var ki tarımsal üretim ve gıda erişimindeki bu artış, coğrafi bölgeler arasında dengeli şekilde bir dağılım göstermemektedir. Sahra-altı Afrika da tarımsal üretimdeki artışı elde edemeyişi sebebiyle bahsedilen yararları elde etmeyen bölgeler arasında kalmıştır. Bölge, hala daha büyük çaptaki gıda kıtlığı, açlık ve gıdasızlık/kötü beslenme ile boğuşmaktadır. Bölgenin gıda üzerine kendine yeterliliği elde edemeyişi, bölgeyi en iyi ihtimalle gıda ithalatına, en kötü ihtimalle talep eksikliği de gıda yardımına ve bağışlara bağımlı kılmakta ve talep eksikliğine yönelik ihtiyacı giderebilmek üzere gıda yardımı ve bağışlara bağımlı kılmaktadır. Öncekiler, sağlık hizmetleri ve eğitim gibi diğer kalkınma programlarıyla aynı gidere denk gelen milyarlarca doları gıda ithalatına harcayarak ekonomiyi boğmuş ve büyüme beklentilerini paramparça etmişlerdir. Yine de etkili kullanıldıklarında, bölgenin yüksek gıda üretimi yoluna dahil olmasını sağlayacak birtakım imkanlar da bulunmaktadır. Bu metin, Gambiya'nın gıda yeterliliğine erişmesine ilişkin başarısızlığının müsebbibi olan endemik ve halihazırda devam eden faktörleri tespit etmeyi ve politika önerileriyle mevcut bulunan imkanları keşfetmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tarımsal üretim, ekonomik büyüme, Gambiya.

Abstract

Globally, agricultural production and food availability have increased sharply over the course of this century. The increase has been attributed to advancement in agricultural and food technology and reduction in international trade facilitated by international cooperation. The combined results are steady decrease in hunger and poverty and consequently, an increase in income and wellbeing. However, the increase in agricultural production and food availability has not been evenly distributed across geographical regions. Sub-Saharan Africa is among the regions that has been left out of the benefits since it failed to achieve the increase in agricultural production necessary to propel such benefits. The region continues to grapple with massive food shortages, hunger and malnutrition. The failure to achieve food self-sufficiency leaves the region entirely dependent on food importation at best and on food aid and hand-outs at worst to cater for the demand deficit. The former has strangled economies and shattered growth prospects, as billions of dollars are spend on food importation at the expense of other development programs like health care and education. However, there are opportunities available that, if effectively harnessed can lead the region into the path of high food productivity. This paper shall seek to analyse the factors responsible for the endemic and prolong failure in the Gambia's quest to attain food sufficiency, explore the opportunities that lies ahead with policy recommendations.

Keywords: Agricultural production, Economic growth, Gambia

1. GİRİŞ

Tarımsal üretim ve politikaları, uzun bir süre Gambiya'daki ulusal kalkınma politikalarının arka planını oluşturmuştur. Bunun sebebi, tarımsal üretimin daha geniş bir ulusal kalkınma politikasına eklenmesinin başarısızlığı ve ulusal kalkınma programlarındaki rolünün tanınmamasından ileri gelmektedir. Sonuçları; bir ülkenin tarımsal metalara yönelik iç talebi karşılamaya muktedir bir kapasiteden besin kıtlığı yaşayan bir ülkeye haline düşüren, ithalata ve girdi yardımına çok fazla harcayarak, milli ekonomik büyümeyi durgunlaştıran ve bölgesel üretimi zayıflatarak çiftçiyi gelir elde edebilmekten alıkoyan büyük sonuçlar şeklinde seyretmiştir. Bu temelden hareketle; bu çalışma, ulusal tarım politikalarını analiz etmeyi, sektörün karşılaştığı zorlukları incelemeyi ve nihayetinde de öneriler sunmayı amaçlamaktadır. Bu araştırma, Gambiya'daki tarımsal üretimi etkileyen sorunları analiz eden hükümet yayınlarını ve var olan diğer araştırmaların analizini kullanmaktadır.

¹ Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset ve Kamu Yönetimi Bölümü Kentleşme ve Çevre Sorunları Anabilim Dalı Ankara, Türkiye, lamisjoof@gmail.com.

2. GAMBİYA' DA TARIM POLİTİKALARI

Sömürge döneminde, tarım Afrika'daki en önemli ekonomik faaliyetti. Sömürge yöneticileri, öncelikli olarak metropolit ülkelere endüstriyel üretim için hammadde sağlamak amacıyla, çiftçileri ihraç etmek üzere endüstri bitkisi yetiştirmeleri konusunda teşvik ediyorlardı. Gambiya'da baskın olan endüstri bitkileri arasında yerfıstığı ve pamuk bulunmaktaydı. Genelde, besin ürünlerinin üretimi desteklenmemekteydi ve çiftçiler bu ürünleri sadece geçimlerini sağlamak üzere üretmekteydiler. Sömürge yönetimleri, endüstri bitkilerinin iç bölgelerden kıyı limanlarına yönlendirilmeleri için olduğu kadar, diğer metropolit ülkelere ithal edilen işlenmiş ürünlerin kıyı limanlarından iç bölgelere ulaştırılmaları için ulaşım sistemlerine hayli yatırım yapmışlardır. Kendi amaçlarını desteklemek adına bu yönetimler, bu metalara istinaden vergi desteği, araştırma, genişletme ve pazarlama altyapısı gibi alanlara da yatırımlarını sürdürmüşlerdir.

Yine sömürge döneminde, diğer Afrika ülkelerinde de olduğu gibi tarımsal ithalata dayanan bir ekonomi olarak geliştirildi. Bu hedefe tropik endüstri bitkisi üreten Afrika ülkelerinin en fazla üreten ülkeler listesindeki sayılarının fazlalığı gibi birtakım başarılarla ulaşılmıştır. Birincil ürünlerin ihracına yönelik bu tarımsal üretim oryantasyonu 1960'lı yıllar boyunca ve Afrika'nın sömürge yönetiminden bağımsızlaşması döneminde devam etmiştir; ancak şimdilerde birçok ülkedeki ihraç gelirleri ve kalkınma yardımları daha çok yoğun iç üretim aktivitelerini ithal-ikameci endüstrileşme stratejileri altında finanse etmeye ve şehir sektörünü geliştirmeye odaklanmaktadır (Lawrence, 2005). Bu da tarımı besinin ve hammaddenin düşük üreticilik tedarikçisi ve daha modern ve şehirleşen endüstrileşme sürecine işgücü fazlası olarak gören dual ekonomi modellerinden ibarettir (Adelman, 2001). Böylelikle, kırsal sektörde tarım alanında eksik yatırım mevcuttu. Tarıma yönelik yatırımlar girdi sübvansiyonları, hükümet tarafından sağlanan hizmetler (pazarlama, yatırım, genişletme ve araştırma) ve mahsüllerin ihracatını teşvik etmek için girdi ve malların pazarlamasına yönelik yarı devletin yönettiği kurumların kurulmasına odaklanmaktadır.

Şehirlerde düşük besin fiyatlarını sağlamak adına; besin fiyat kontrolleri, hükümetin çalıştırdığı çiftlikler ve Milli Ticaret Kooperatifi (Çiftlik girdileri ve makineler üzerine sübvansiyon hacmini tüketen) gibi besin pazarlama dağıtım kooperatifleri kuruldu. Yine de ithal ikameci imalat stratejileri birçok sebep yüzünden sürdürülemez olmaktadır. Kıta içinde ve dışında bazı ülkeler tarafından uygulanan korumacı politikalar, işlenmiş ürünlere olan talebi, Afrika ülkeleri için çok küçük iç pazarın boyutlarına sınırlandırmıştır.

1980'ler ve 1990'lar, yapısal uyum programlarına (structural adjustment programmes-SAPs) ve IMF ve Dünya Bankası'nın ekonomik iyileşme programlarına (economic recovery programmes-ERPs) öncülük etmişlerdir. Bu programlar yeni krediler veya uluslararası kalkınma yardımı alabilmek için gerekli koşulları oluşturdu ve hükümet harcamalarının azaltılması, yarı devlet yönetimindeki kurumların dağıtılması, mal ve girdi sübvansiyonlarının bitirilmesi, fiyat kontrolünün engellenmesi, kurların devalüe edilmesi ve hükümet yönetimindeki kuruluşların bıraktıkları boşlukları doldurmak üzere özel sektör yatırımların canlandırılması gibi adımları içermiştir. Yapısal uyum ve ekonomik iyileşme programlarının etkilerinin hala tartışılırken, özellikle yoksulluk üzerine etkileri açısından, yaygın görüş olumsuz yöndedir (Wright, 2005). Çünkü yapısal uyum programları direkt ihracat ve kaynak çıkarmaya dayanan ekonomik çıktıyı teşvik etti ve kırsal alan, küçük toprak sahibi çiftçiler ve besin ürünleri üzerine olan yetersiz dikkati daha da kötü hale getirmiştir. Örneğin; devalüasyonun yerli ürünleri yabancılara daha pahalı, yabancı ürünleri ise ithal etmek için daha pahalı hale getirdiğinden, yapısal uyum programı uygulayan ülkelerin daha fazla ihracat ve daha az ithalat yapmaları için onlara teşvik sağlamaktadır. Ancak ne var ki, kurların eş zamanlı olarak devalüe edilmesi ve sübvansiyonların engellenmesiyle yapısal uyumun ani etkileri, genelde ithal edilen gübreler, böcek ilaçları ve makineler gibi gelişen teknolojilerin, tarımsal girdilerinin fiyatlarının artması şeklinde olmuştur. Sonuçlar ise çiftlik üretim tutarlarından, yüksek kazançlı teknolojinin düşük temininden, düşük tarımsal üretkenlikten ve küçük toprak sahibi çiftçilerin düşük gelirlerinden daha yüksek olmuştur. Dahası, hükümet yönetimindeki kooperatiflerin yerini alması beklenen özel sektör yatırımları, beklendiği kadar hayata geçirilememiş ve pazar başarısızlıklarına yönelik yeni sorunlar gün yüzüne çıkmıştır. Yapısal uyum programları, ulusal yatırım programları, araştırma ve genişletme sistemlerinde de önemli bir azalmayı beraberinde getirmiştir (William Moseley, 2015).

Yeni milenyumün başlangıcı, yoksulluğun azaltılması üzerine ulusal kalkınmada tarımın rolünün tanındığı daha kapsamlı bir yaklaşıma istinaden daha büyük bir etki uyandırmıştır. IMF ve Dünya Bankası tarafından borç erteleme talep eden ve yeni kalkınma yardımı ihtiyacı duyan ülkeler için zorunlu tutulan, Yoksulluk Azaltma Stratejisi Çalışmaları (Poverty Reduction Strategy Papers-PRSPs) adı altında formülize edilen ulusal stratejiler oluşturulmuştur. Bazıları bu çalışmaları yapısal uyum programlarının genişletilmiş hali olarak tanımlarken; pratikte her zaman olmasa da teoride bu çalışmalar, daha geniş olarak kalkınmaya eklemli bir temele dayanmaktadır. Çünkü yoksulluk odaklı büyüme, stratejik planlamadaki katılımcı süreçler, kamu-özel sektör işbirlikleri ve büyümenin yararının toplumun bütün üyelerine dağıtıldığını temin eden prensipleri kapsamaktadır.

3. ZİRAAT SEKTÖRÜNDE ZORLUKLAR

3.1. Arazi ve Mülkiyet Hakkı

Gambiya’da toprağa ait kullanım hakkı kira, mülk ve teamülden gelen mülkiyet şeklinde temel olarak üç türü bulunmaktadır. Bunların üçü de devlet arazisi yasası ve arazi (eyalet) yasasında yasal olarak yer almaktadır. Devlet arazisi yasası, daha büyük Banjul alanları içerisindeki geleneksel arazinin, 99 yıllığına iradedışı olarak devlet işletmesine dönüştürülmesini içermektedir. Bu bölge içerisinde temin edilen topraklar, kira ve mülk kullanım hakkı türleri arasında yer almaktadır. Benzer bir şekilde, arazi (eyalet) yasası da yerlilerin mülkiyet haklarını korumakta ve onları irade dahilinde bunları hibe etmeleri için yerli ve yerli olmayanlara haklar tanımaktadır. Bu tür arazi mülkiyeti, teamülden gelen arazi mülkiyetinin daha yaygın olduğu yerlerde görülmektedir. (J.A, 1994, p. 14).

Geleneksel sistemlerin anlamının önemini vurgulama bağlamında, Brautigam “bölgesel toprak mülkiyetine ilişkin bilgi eksikliği ve yanlış anlamının, geleneklerin kendisinden ziyade tarımsal inovasyonlara yönelik daha büyük sorunlar oluşturacağını” ifade etmektedir. (Brautigam, 1992, p. 22) Çoğu olayda, bu tarz gelenekleri anlamının ipucu konvansiyonel bilginin altında değil; aksine yerel bilginin altında yatmaktadır. Tarımsal projeleri finanse eden birçok donör, halka ait toprak sistemine yönelik yetersiz anlayışları yüzünden yüksek tarımsal performanstan randıman sağlayamadılar. Bu da devlet (genel olarak projenin müfettişi) ve geleneksel olarak, haklar aracılığıyla ve mülkiyet ile toprağın sahibi olan birey ya da topluluk arasında çatışmalara sebep olmuştur. (Brautigam, 1992, p. 24) Bu olayların sonucunda da çiftçiler, kendilerini bu tarz çatışmaların içinde buldukları için bu gibi projeleri bırakmışlardır.

Toprağa ait mülkiyet sistemlerinin iki önemli boyutu bulunmaktadır. İlki, özel mülkiyet hakkının tanımı (toprağa ait mülkiyete ilişkin arazi haklarının güvenliği) ve özel milliyet hakkının dağıtımı (bu toprakların kimlere paylaştırıldığı). Ekonomik perspektiften toprağa ait mülkiyetin emniyetsizliği ise böylelikle üç faktörün fonksiyonu olmaktadır: (1) Elverişsiz sayıdaki haklar ya da temel hakların yetersizliği; (2) Yetersiz müddet ve/veya (3) teminat yetersizliği.

Toprağa ait mülkiyetin üreticilikte bir artışa sebep olup olmadığına dair herhangi bir nihai konsensüs olmamasına karşın; güvenli toprağa ait mülkiyet haklarının, çiftçilere daha fazla kontrol ve toprağına erişim sağladığı nihai nitelik kazanmıştır. Öte yandan, tarımsal gelişim uzmanları arasında, Afrika’daki toprağa ait mülkiyetin toplumsal sisteminin tarımsal gelişmeye ayak bağı olduğu da tartışılmaktadır. Bunun nedeni; emniyetsiz toprak mülkiyetinin, ileriki vadede arazilerine erişimleri konusunda herhangi bir garantiye sahip olmamaları gerekçesiyle, üreticiyi arazinin geliştirilmesine ve kalkındırılmasına yönelik yatırım yapmasını engellemesidir. (Brautigam, 1992, p. 21) Bu yüzden de emniyetsiz toprak mülkiyeti, güvenli mülkiyet hakları ile üstesinden gelinmedikçe, kullanıcıları topraklarına uzun vadeli yatırım yapmaktan alıkoyacak potansiyel bir etken olarak kalmaya devam edecektir. Ayrıca; bu yatırımlar, engellenmediği takdirde düşük üretkenliğe sebep olabilecek olmasına rağmen toprağı bozunmadan koruyabilecek, toprağın geliştirilmesi ve kalkındırılması biçiminde de olabilir. Tarıma müsait toprakların çoğu, geleneksel toprağa ait mülkiyetin yaygın olduğu kırsal kesimlerde bulunmakta ve bu da geniş çapta toprağı kamulaştırma ve ticari nitelikteki tarımsal amaçları zorlaştırmaktadır.

Sahra-altı Afrika’da, toprağı kısıtlı erişimi bulunan ve en az mülkiyet güvenliği olan kadınlar sosyal dezavantajlılardır. Bu yüzden Gambiya’da kadınlar gerek bahçivanlıkla gerekse pirinç hasat etmekle tarımsal üretimin önemli bir kısmına katkı yapmaktadırlar. Kadınlara yönelik toprak hakkının ve mülkiyetin engellenmesi (örneğin geleneksel toprak mülkiyeti başlığı altında kadınlara miras kalan

toprağın onlara aktarılmaması), aynı zamanda da tarımsal üretkenliğe yönelik de bir kısıtlama ifade etmektedir.

3.2. Makineleşme

İthal gıda ürünlerinin had safhadaki ücretleriyle ikiye katlanmış azalan tarımsal üretim ve bunun yanında doğal afetler Gambiya'daki gıda kıtlığının sebebidir. Ülkedeki en baskın üretim türü olan geçimlik tarım, kitlesel tarımsal üretim için küçük bir kapasiteyi haizdir. Çünkü beden gücünün kullanılmasının sonucu olarak az miktarda toprak tarımsal arazidir ve üretkenlik de sınırlı sulama tesisleri yüzünden, sadece yağmurlu mevsimlerin olduğu dönem içerisine hapsedilmiştir. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) 2006'da, Brian Sims'in de aktardığı gibi, insan kasları ve hayvan gücü yerine traktörün kullanımının avantajını şu şekilde tanımlanmış ve özetlemiştir:

- i. Tarım yapılan arazinin genişletilmesi potansiyeli,
- ii. Üretim potansiyelini maksimize etmek amacıyla doğru zamanda müdahale yapabilme kabiliyeti,
- iii. Çok fonksiyonluluk-Traktör, sadece ürünleri hasat etme amacıyla değil; ulaşım, sabit güç kaynakları ve altyapının geliştirilmesi (Su tahliyesi, sulama kanalları ve yol çalışmaları vs.) gibi alanlarda da kullanılması,
- iv. Sezonluk işçi eksikliğinin telafisi (Ya da daha üretken iş için çalışmanın-işgücünün azaltılması)
- v. Özellikle bedenle yapılan işleri daha da sarp hale getiren yüksek sıcaklığın ve nemin (bazen de yetersiz beslenmeyle ilişkili olan) olduğu tropikal bölgelerde önemli olan birincil toprak işleme için elle çapa gibi insan gücüne dayalı ağır işlerin azaltılması (Brian G. Sims, 2006, pp. 2-3).

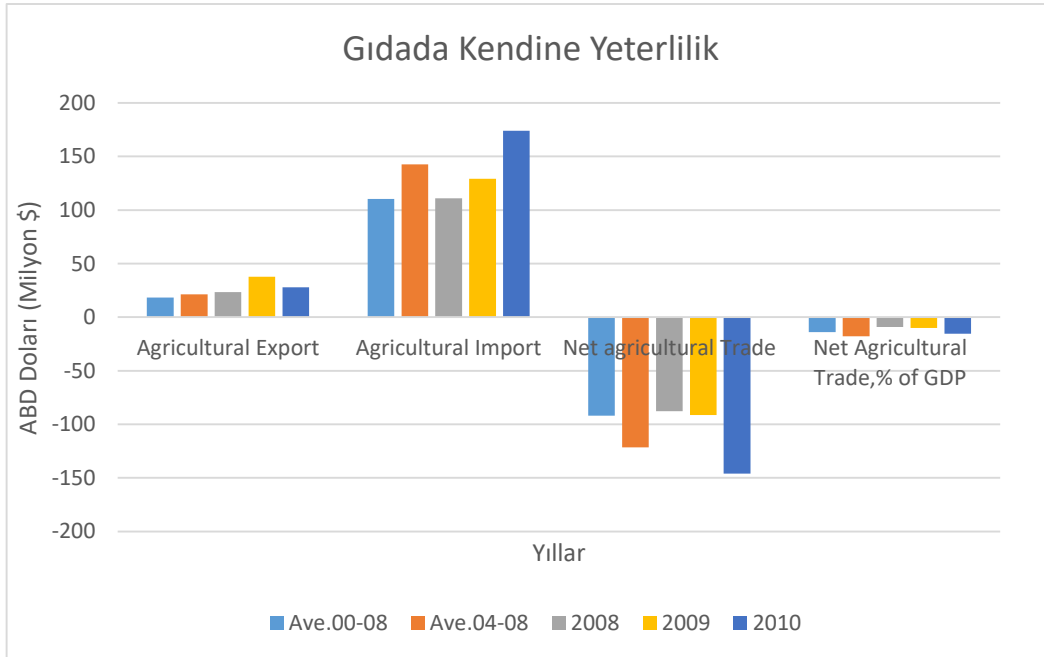
Makineler, tohum, gübre, su, iş gücü ve zaman gibi mahsul üretiminde kullanılan diğer elementlerin etkililiğini ve verimliliğini belirlemeleri açısından, tarımsal müdahaleleri etkin ve verimli kılan zaruri yapıtaşlarıdır. Bangladeş'te olduğu gibi, üçüncü dünya ülkelerinden elde edinilen tecrübeler, tarımsal üretkenliğin yüksek tarımda makineleşme ile paralel olarak artış gösterdiğini kanıtlamıştır. Çünkü son zamanlara kadar Afrikalı hükümetler ve bağışçı ajanslar, yatırımı önceliklendirmeyerek ve sektöre yatırım yapmayarak tarımda makineleşmenin potansiyelini fark etmekte başarısız olmuşlardır. Tarımsal makineleşmenin bölgelere göre seviyelerini inceleyen karşılaştırmalı bir çalışmanın sunduğu veriler Sahra-altı Afrika'nın makineleşme seviyesinin altında kalan değerini göstermiştir. Sahra-altı ülkelerde, çiftliklerdeki gücün %60'ının hala daha insan gücüyle, %25'inin bu işlerde kullanılan hayvanlarla ve %20'den az bir miktarının da motor gücüyle sağlanan mekanik hizmetlerle karşılandığı görülmüştür (Brian G. Sims, 2006). Gambiya da diğer Afrikalı ülkeleri gibi, sulama barajları, depolama tesisleri ve modern mezbahalar şeklinde örneklendirilebilecek temel tarımsal altyapının eksikliği sorunuyla karşı karşıyadır ve bu altyapı eksikliği, ülkenin verimliliğini ve üretimini sınırlandırmaktadır.

Gambiya'da tarla dışındaki tarıma dayalı endüstri aktivitesi temel olarak yerfıstığı öğütme, tahıl işleme, pamuk çırçırılama ve susam yağı özütleme ile sınırlıdır. "Toprağa Dönüş" (*Back to the Land*) ve "Ulusu Besleme" (*Feed the Nation*) gibi müdahalelerle, hükümet ülke genelinde bölgelere 100'ün üzerinde traktör dağıtmıştır. 2011 yılında Başkan, bölge amirlerine traktörler dağıtmış ve bu dağıtım da hükümetin sahip olduğu bölgesel gıda üretiminin güçlendirilmesi programı politikasının bir parçasını teşkil etmiştir (Njie, 2011). Dağıtılan bu traktörler arazinin hazırlık aktiviteleri esnasında kullanılmaktaydılar ve bunlar ekili arazinin arttırılmasına katkı sağladılar. Yine de bütün bunlar, genel hane tarımsal üretiminde artışa yol açamamıştır. Sebepleri olarak; ilkin traktörlerin semt başına bir traktör düşecek şekilde az miktarda dağıtılması gösterilebilir. Tarlanın hazırlık sürecinin kısalığı dikkate alındığında, traktörler bekleme sırasının uzunluğu ve bu bağlamda sıra bir haneye gelene kadar işleme süresinin geçmesi gibi nedenlerden dolayı çoğu ekilebilir araziye sürememektedir. İkincil olarak da traktörlere yönelik fazla talepten dolayı, öncelik yerel yöneticiler, amirler ve "köy yöneticileri" gibi varlıklı ailelere tanınmıştır. Bu kararın uygulanması, traktörlerin zaten hali hazırda amirler ve "köy yöneticilerinin" hüküm alanında olmaları sebebiyle daha da mümkün hale gelmiştir. Dolayısıyla tarımsal üretimdeki verimlilik üzerine olan bu etki aslında önemini yitirmektedir.

3.3. Uluslararası Ticaret ve Gıda İthalatı

Mukayeseli üstünlük teorisi, bir ülkenin tam üstünlüğe sahip olduğu ihracata, malların ve hizmetin üretimine yoğunlaşmayı, ayrıca ürettiği ve daha yüksek bir miktara ihraç ettiği malların ve hizmetin ithalatını onaylamaktadır. Bu teori, uluslararası ticaret düzenine temel teşkil etmektedir (Verter, 2015). Dolayısıyla, bağımsızlık yıllarının akabinde, birçok Afrika ülkesinin ihracat hacmi kahve, kakao, pamuk, yer fıstığı ve kauçuk gibi tarımsal ürünlerden oluşmaktaydı. Çünkü Afrika'nın büyük derecedeki tarımsal potansiyelinden dolayı, tarımsal ürünler, Afrika'nın 60'lı yıllarda uluslararası piyasadaki ana ürünüydü ve böylelikle de net bir tarımsal ihracatçı haline geliyordu. Gambiya'daki çiftçiler, tutarı ülkenin temel gıda maddesi olan pirinç fiyatına eş değer yer fıstığı ve pamuk üretimine girişmişlerdi. Bu durum ise tahıl ve pirinç gibi temel gıda maddelerinin ihracatına olan bağımlılığın artmasıyla sonuçlandı. Birçok Afrikalı hükümet, aldıkları veya hediye olarak ellerine geçen ucuz sübvansiyonlu gıda üretim fazlalarının teklifiyle sanayileşmiş devletlerce cezbedilmişlerdi. Hükümet sübvansiyonlarıyla daha da ucuz hale getirilmiş gıdaların geniş çaptaki ihracatı, Afrika'da üretilen gıdaya olan talebi azaltmıştır. Dolayısıyla da nüfustaki hızlı artışa rağmen; gıdanın ticaret üretimi, toprak kaynağının azlığından değil; ancak Afrika menşeli gıda üretime olan talebin azlığından ötürü çok yavaş artmış ve hatta zaman zaman azalmıştır. Sanayileşmiş ülkelerde üretilen hayvansal ürünler Afrika menşeli gıdalara olan talebi azaltmalarının yanında, sübvansiyon edilmiş ürünlerin ihracatını da engellemektedir. Ticari gıda üretimi de sanayileşmiş ülkelerdeki tarla desteği ve ihraç sübvansiyonları dünya piyasa değerlerini bozduğu ve üçüncü dünya ülkelerini gıda üretimindeki mukayeseli üstünlüklerinden mahrum ettiği gerekçesiyle önlenmektedir. Gıda ürünlerindeki ihraç noktasından bu şekildeki bir mahrumiyet, ticari üretimden tropik mahsullere doğru bir kaymaya neden olmaktadır.

Afrika, 1980'lerin başından itibaren tarımsal ürünlerdeki net ihracatçı statüsünü, ihracat gelirinin ekseriyetini oluşturan ham maddelerin (temel olarak kahve, kakao ve baharatlar) fiyatlarının alt üst oluşuyla kaybetmiştir ve yerli gıda üretimi ağır bir şekilde büyümüştür. 1980'den beri tarımsal ithalatlar, ihracatlara nazaran daha hızlı büyümüştür. (Manitra A. Rakotoarisoa, 2012, p. 5) Ayrıca, 2008'den 2014'e gelindiğinde; aşağıdaki tabloda da belirtildiği gibi Gambiya'nın ihracatı ve net tarımsal ticareti, gıda alanında kendine yetebilme bağlamında düşük bir seyirle sonuçlanan tarımsal ithalatıyla karşılaştırıldığında daha az bir öneme sahip olmuştur (World Bank, 2014). Bu durum, gıda ithalatının tarımsal ve gıda ihracatından daha fazla artmasından dolayı gıda denge açığı yaratan bir sorun haline gelmiştir. Ülkeler, Gambiya'nın da artan ithalat faturalarını ödeme konusunda farklı yollar ararken zorlandığı gibi, aynı şekilde gıda ithalatı bağımlılığı problemini vurgulayan yüksek ithalat tutarlarıyla yüzleşmeye başlamışlardır. (Manitra A. Rakotoarisoa, 2012, pp. 10-11)

Vergi kaynağı: (World Bank: Food Balance Sheet,2014)

4. ÇÖZÜMLER VE ÖNERİLER

Aşağıdakiler, ülkeyi besin üzerine kendine yeterlilik ve hepsinden ziyade ulusal kalkınmaya giden yola ulaştıracak olan çözümlerdir.

Arazi mülkiyet hakkı, birçok ülkede tarım alanında en önemli konulardan sayılmaktadır; çoğu ülkede arazinin güvenlikten yoksun olması, tarımsal sektöre yapılan yatırıma set çekmektedir. Güvenli bir şekilde yarı geçimlik çiftçilikten daha karlı ve üretken tarıma geçebilmek için, arazi mülkiyet hakkı, yerel kanunlar ve geleneklerin de katkısıyla, güvenli ve devlet güvencesinin altında olmalıdır.

Tarımda makineleşme ve ticarileşme, özel sektörle yapılacak işbirliği ile devlet tarafından desteklenmelidir. Bu şekildeki işbirlikleri, sektördeki yatırımcılara kredi ve borç veren tarımsal yatırım bankaları alanında olabilir. Benzer olarak, ulusal tarım araştırma enstitüsü ve tarım departmanı bünyesindeki mühendislik birimi de ülkenin coğrafi koşullarına uyum sağlayabilecek mekanize çiftliğin dizayn ve üretimi konusundaki ortak çalışmaya dayalı araştırmaya dahil olmalı.

Hükümet, yerli tarımsal üretimi teşvik edecek ve ülke içerisinde üretilen ithal tarım ürünlerinin ithalatını engelleyecek korumacı politikaların taslağını oluşturmalıdır. Bu da yerel piyasayı güçlendirecek, çiftçilerin gelir elde etme kapasitelerini arttıracak ve ithal sübvansiyonlara milli kaynakların harcanmasını azaltacaktır.

5. SONUÇ

Sonuç olarak; Gambiya'daki tarımsal politikalara yönelik bu ayrıntılı analiz, milli politikaların IMF'nin ve Dünya Bankası'nın diktesi ve yol gösterimi ile dizayn edilmesine yönelik bitmek bilmeyen uzun olguyu/olayı ortaya çıkarmaktadır. Tarımsal politikaları belirlerken merkezi konumda yer alamayan ülkeler, politikalar, yerel gerçeklikler ve koşullar arasındaki uyumsuzluk yüzünden tarımsal üretimde durgunluğa sebep olmuşlardır. Dahası bu durum, ticaretin liberalleştirilmesiyle de yerel besin üretiminde bir boşluk yaratmıştır. Bunların yanında, zayıf kalan arazi kullanım hakkına yönelik sistemler ve düşük mekanizma, geniş anlamdaki tarımsal faaliyetleri de engellemektedir.

KAYNAKÇA

- Adelman, I. (2001). Fallacies in Development Theory. In J. .. Gerald .M. Meier, *Frontiers of Development Economics* (pp. 103- 147). Oxford: Oxford University Press.
- Ayodeji O. Ojo, I. B. (2016). Is Africa's Dependence On Agriculture The Cause Of Poverty In The Continent? An Empirical Review. *Journal of Developing Areas* 50 (1), 93- 103.
- Brautigam, D. (1992). Land Rights and Agricultural Development in West Africa: A Case Study of Two Chinese Projects. *The Journal of Developing Areas*, 21-32.
- Brian G. Sims, J. K. (2006). *Agricultural And Food Engineering Technical Reoprt 3 : Farm power and mechanisation for small farms in Sub-Saharan Africa*. Rome: FAO.
- Fatajo, F. S. (2010). *National Issues Report on Key Sectors of Agriculture (adaptation) in The Gambia*. Banjul: UNDP.
- J.A, J. R. (1994). *The Reform of The Land Laws of The Gambia: Report and Draft Legislation*. Washington.: Checchi and Company Consulting, Inc.
- Lawrence, P. (2005). "Explaining Sub-Saharan Africa's Manufacturing Performance.". *Development and Change* 36 (6), 1121-1141.
- Njie, A. (2011, May 9). *State House*. Retrieved from State House website : <http://www.qanet.gm>
- Verter, N. (2015). The Application Of International Trade Theories To Agriculture. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 209-219.
- William Moseley, M. S. (2015). Interrogating The Technocratic (neoliberal) Agenda For Agricultural Development. *African Geographical Review* 34 (1), 1-7.
- World Bank. (2014, August). *Food Balance Sheet*. Retrieved from Open data for Africa: Food Balance Sheets, 2014
- Wright, E. (2005). "What Did Structural Adjustment Adjust? The Association of Policies and Growth with Repeated IMF and World Bank Adjustment Loans.". *Journal of Development Economics* 76 (1), 1-22.